

Nord-Norge - mulighetenes og fremtidens land.

Av FRED A. FREDHØI

Nord-Norge er ikke bare midnattsolens land, fjellenes og fjordenes land, viddenes og nordlysets land, eventyrets og spenningens land — —.

Nord-Norge er i dag først og fremst mulighetenes og fremtidens land.

Først i de senere årene er vår nordligste landsdel for alvor blitt oppdaget. Vel har det bodd mennesker her i hundrer av år, ja vitenskapsmenn hevder til og med at oppdagelsen av komsakulturen på Finnmarksvidda er det eldste funn som er gjort her i landet og viser at vårt nordligste fylke var det første sted i Norge hvor mennesker bosatte seg. Selv om landsdelen av og til hadde sine små blomstringsperioder ble Nord-Norge tidligere regnet for vårt fattigste område - til tross for lofotfiske, finnmarksfiske og dyktige, uforferdede selfangere.

Er det egentlig noe å undre seg over at mange nordlendinger følte en smule bitterhet i sinnet - en bitterhet som også kunne føre til komplekset overfor Sør-Norge. Se litt på Nord-Norges historie. Den er full av beretninger om helledåd, mennesker som aldri ga opp selv om situasjonen var truende og mørk. De tok dagene og timene slik de kom med ro og fatning. Naturen og den harde livskampen formet nordlendingenes sind. Det er sant at mange er fatalister og tror på skjebnen «det skulle vel være slik».

Det er ikke nordlendingenes feil at de nær sagt er født med mindreverdighetskompleks overfor befolkningen sør i landet. Det er myndighetenes feil som først nå så smått har fått øynene opp for at også Nord-Norge er en del av landet med rett til samme goder og de samme muligheter.

Tenk på Nordlandsbanen som i banens far, Tobias Olsens tanker - skulle gå som en sikker jernvogn fra Trondheim og helt frem til Kirkenes. For diverse årtier siden gikk et enstemmig Storting inn for at Nordlandsbanen frem til Bodø skulle bygges ferdig like hurtig som Sørlandsbanen fra til Stavanger. I dag har Nordlandsbanen bare så vidt karret seg over Saltfjellet men ennå er det ti lange mil frem til Bodø, i fjor var tok befolkningen i Stavanger med jubel- og fanfarer imot det første elektriske jernbanetog i glede over at damplokomotivets dager på Sørlandsbanen endelig var talte.

Vi kan ta et annet eksempel. For 105 år siden tok befolkningen på Senja — den nest største øya i vårt land — de første spadestikk på en vei som skulle føres tvers over øya. Først om to år regner en med at den få mil lange veien kan åpnes for trafikk. Er det egentlig noe å undre seg over at mange nordlendinger har vært en smule bitre til sinns.

Først etter krigen er Nord-Norges muligheter for alvor blitt oppdaget Nordlendingenes seige motstand under krigen og tyskernes niddingverk i Finnmark brant seg bokstavelig talt inn i alle nordmenns hjerter. Et folkekrav forlangte at den nord-norske befolkning endelig måtte få sin soleklare rett - retten til å leve. Millionbeløp offres i dag for en virkelig systematisk undersøkelse av mulighetene i Nordland, Troms og Finnmark.

Til tross for sin store kontakt med hav og sjø har Nord-Norge en ubetydelig del av landets skipsflåte. Hvorfor? På grunn av kapitalmangel. I stedet har nordlendingene i stort antall meldt seg til tjeneste hos sør-norske rederier. Deres uforferdethet, mot og dyktighet har gjort nordlendingene til gode sjøfolk - og det var vel heller ikke for ingen ting at Fritjof Nansen og Roald Amundsen bemannet sine polfartøyer med nordlendinger ikke bare for deres kjennskap til Ishavet, men kanskje først og fremst for deres seighet og tapperhet. I dag er Nord-Norge selv på vei til å skaffe seg en skipsflåte. Nord-norske hurtigruteskip seiler sikkert langs kysten fra Bergen til Kirkenes, landsdelen har fått sine første tankskip, en malmbåt, landets største i sitt slag, er under bygging og nordnorske moderne trålere går i dag langt ut på de store bankene.

I Tromsø, selve Ishavsbyen legges siste hånd på planleggingen av vår mest moderne sjømannskole med plass til 500 elever — styrmenn, maskinister, stuerter og kokker.

Man kan spørre: Vil det lykkes å omskape den nord-norske skippertaksmentalitet til en stabil jordbruker, med plan, grundighet og produksjonskalkyler. Mange har tvilt, også nordlendinger selv. Men resultatene de siste par årene viser at der nordlendingene setter sine krefter inn i vilje og tross, der blir det resultater — der overvinnes vanskelighetene.

Man kan stille seg enda et spørsmål. Nordlendingene - utpregede individualister som de er, naturnære og med sterke følelser - hvordan kan slike mennesker omformes til industriarbeidere? Mange tvilte da Jernverket i Mo i Rana ble bygd. Også de engelske ingeniører som foresto opplæringen av de første jernverksspesialister tvilte. Det som spesialister i andre land måtte bruke år for å lære til tross for at de faktisk var flasket opp med jernverk hvor både faren, bestefaren og oldefaren hadde arbeidet - skulle nordlendingene som ikke engang hadde sett en fabrikkpipe lære i løpet av noen få måneder.

Men underet skjedde. En rekke nord-norske arbeidere ble sendt direkte fra anlegget i Mo i Rana til et av de engelske jernverk. Noen måneder etter vendte de tilbake med attester så fulle av lovord at det virket i overkant av det mulige. Men da jernverket langsomt og sikkert kom i drift og de første norske jernverksspesialister skulle vise sine kunnskaper, da fikk man på nytt erfare at nord-norsk pågangsmot, vilje og ikke minst den ofte så omtalte skippertaksmentalitet på ny hadde vist sin totale overlegenhet. Ett år etter at produksjonen ved jernverket kom i gang for alvor, snakket jeg med en av de engelske spesialarbeidere. Han hadde ikke ord for å uttrykke sin beundring for hva han kalte det norske jernverksunderet. Det var ikke fabrikk — anlegget — som imponerte, men arbeiderne.

Det er imidlertid ikke bare i Helgeland at store fremtidsplaner legges. Millioner av kroner ofres nå til en gjennomgripende undersøkelse av Finnmarksviddas muligheter. Riktignok har samene i årtier ymtet både om kobbermalm og kisforekomster på vidda, men norske myndigheter rister bare på hodet. De trodde ikke noe på det. Det var først da svenskene ble interessert og søkte om en konsesjon for et større område, at Ola Nordmann for alvor våknet. De norske undersøkelser er i hvert fall i dag kommet så langt at enkelte vanligvis forstandige menn har begynt å fable om et norsk Kiruna midt ute på den værharde Finnmarksvidda. Innen ett år vil man med sikkerhet kunne si om virkelig optimistene hadde rett - og hva så?

Men selv om det i dag virkelig skjer noe i Nord-Norge, ligger landsdelen ennå langt tilbake fra det øvrige Norge. Ennå finnes det bygder nordpå som

hver eneste vinter i månedsvis ligger innefrosset, fullstendig isolert Ingen kan vente at ungdommen på slike steder ønsker å bosette seg fast. Men reiser ungdommen, da har bygdesamfunnet og bygdenæringen ingen fremtid.

Men samtidig som byene nordpå stadig utvides og nye industrisentrer skapes - har det også etter krigen foregått en annen utvikling som kanskje er riktig og forståelig men likevel på mange måter tragisk. En rekke av de gamle fiskeværerne fraflyttes - og gamle gårder, naust og båtstøer blir stående tomme. Der hvor mennesker i generasjoner har skapt seg et hjem - alt blir lagt brakk. Snart vil vær og vind ødelegge husene og busker og kjerr vokse over og ødelegge dyrket jord.

Hvorfor blir grendene lagt øde? Industrien skaper ikke bare nye muligheter, høyere levestandard, men også større krav. På mange av utpostene nordpå - på øyene og ute ved havgapet vil aldri kraftledninger kunne rekke frem. Tidligere - den gang seil og årer var fiskebåtenes drivkraft - var det om å gjøre å bygge hjem og havn så nær fiskeplassene som mulig. Da motoren kom - hadde fiskeværerne ytterst ute mistet sin betydning. Nå var det bedre å bygge hjemmet og havnen inne i fjordene - beskyttet mot hav og vind.

Mange er idag redd for at industrialiseringen vil skape et grått Nord-Norge. Fabrikkipiper og slagg og røk fra gruver har aldri vært noen pryd for landskapet. Vil kanskje Nord-Norge slik Jonas Lie så det i «Den fremsyntes land» eller slik Kittelsen har satt landsdelen i farger med sin trolske fantasi, i Hamsuns «Pan»s vidunderlige naturrike eller Ole Olsens Nord-Norge-bilder i toner - vil kanskje dette Nord-Norge bli en saga blott.

Det er vanskelig å svare, men det er tross alt befolkningen selv som bestemmer retningen. En landsdel som har fostret Petter Dass, Eilas Blix, Hamsun, Axel Revold og mange, mange flere, vil aldri oppgi sin «kultur» - sin egenart.

Langt sterkere enn de fleste er nordlendingen bundet til heimen sin, selv om livet tvinger dem til å søke fremtiden og mulighetene langt vekk fra Nord-Norges fjorder og fjell. Du merker den såre undertonen i siste verset av Elias Blix «Å eg veit meg eit land».

Og eg lengtar so tidt
dette landet å sjå.
Og det dreg meg so blidt
når eg langt er ifrå.
Med den vaknande vår
vert mi saknad so sår,
so mest gråta eg kan.
Å eg minnest,
eg minnest so vel dette land.

Senjens Blad 26.03. 1957.
"Jubileumsutgaven"

OCR-Lenvik Museum 2009.